

Кіричевська Елеонора,
*кандидат психологічних наук, докторант лабораторії навчання,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України*

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА У СФЕРІ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Новизна цього підходу полягає в тому, що психологічна допомога припиняє бути «реабілітаційною практикою» і стає стратегічним інструментом бойового забезпечення, актуальним саме під час війни, коли від психологічної готовності військового персоналу залежить не лише його власне виживання, а й успішність виконання бойових завдань.

Психологічна допомога у сфері військово-професійних досягнень – це система психологічних впливів, які здійснюються в умовах війни з метою підтримки та розвитку психічної стійкості військовослужбовців, мобілізації їхніх внутрішніх ресурсів і забезпечення здатності трансформувати бойовий стрес у чинник професійної результативності та досягнення високих показників військово-професійної діяльності. Вона забезпечує досягнення особистих результатів у військово-професійній діяльності, а саме: в успішному виконанні індивідуальних службово-бойових завдань, проявах професійної майстерності, здобутті конкретних кар'єрних результатів та реалізації власного потенціалу в складних ситуаціях, обумовлених вимогами війни.

Психологічна допомога у сфері військово-професійних досягнень – це не редукована форма емоційної підтримки чи ситуативної регуляції стану, а цілісна система стратегій військово-професійної діяльності (ВПД). Вона функціонує як комплекс процедурних, ментальних і психологічних стратегій, які перебувають у взаємозалежності та взаємообумовленості й забезпечують умови для реалізації особистих досягнень військовослужбовця. Акцентується на тому, що допомога має системно-стратегіальний характер: вона не зводиться до реактивних дій, а вибудовується як структурована модель, що трансформує психічні ресурси військового в конкретні результати його професійної діяльності.

Система стратегій ВПД – це динамічна взаємопов'язана структура, де кожен компонент виконує автономну функцію, вступає у взаємодію з іншими через чіткі механізми, забезпечує цілісність професійної поведінки в умовах складної діяльності. Отже, стратегії військово-професійної діяльності нами класифікуються таким чином: процедурні, ментальні та психологічні.

Процедурні стратегії військово-професійної діяльності – це формалізовані, регламентовані алгоритми дій, які реалізуються відповідно до службових інструкцій, бойових протоколів та нормативно-правових актів, спрямованих на досягнення конкретного оперативного результату. Вони реалізуються через тактичні процедури: бойове розгортання, евакуація, зачистка території; операційні протоколи: дії за сигналом, комунікація в підрозділі, взаємодія з технікою; нормативна регламентація: статuti, накази, інструкції; стандартизація дій: уніфіковані реакції на типові ситуації. Такі стратегії забезпечують однорідність і передбачуваність дій у бойових умовах, формують основу військової дисципліни та організації. Їх функції полягають у забезпеченні чіткості та повторюваності дій, мінімізації ризиків у бойових умовах, координації між підрозділами.

Ментальні стратегії військово-професійної діяльності – це внутрішні когнітивні моделі, переконання, світоглядні установки та способи осмислення ситуацій, які визначають інтерпретацію реальності, мотивацію та напрямок дії військовослужбовця. Вони включають ціннісні орієнтири: патріотизм, ідею служіння, моральну відповідальність; мисленнєві моделі: стратегічне бачення, сценарне прогнозування, аналітичне мислення; інтерпретаційні схеми: як військовий осмислює ризик, ворога, команду; ментальні установки: «Я – захисник», «Моя дія має значення», «Вживання – це вибір».

Зазначені стратегії індивідуалізовані, формуються через досвід, культуру, особисту історію, навчання та інтуїцію. Вони визначають напрямок внутрішньої мотивації та інтерпретацію ситуацій. До їх функції належать оцінка ризиків і варіантів дій, прийняття рішень в умовах невизначеності, формування бойового/військового мислення.

Психологічні стратегії військово-професійної діяльності – це внутрішні механізми саморегуляції, які забезпечують ефективність професійної діяльності через управління психічними станами, мотивацією, емоціями тощо й реалізуються у стратегіях подолання/опанування стресу, мобілізації пильності, емоційно-вольової стабілізації, самопомоги в умовах ризику. Вони за своєю сутністю є індивідуально-особистісною проєкцією військовослужбовця, оскільки великою мірою визначають його режими функціонування в тих чи інших психологічних станах.

З метою цілеспрямованого формування індивідуальних і групових стратегій військово-професійної діяльності військовослужбовців командного рівня розроблена система тренінгових програм, яка включає Спецкурс за напрямом спеціальної та цільової професійно-психологічної підготовки для військовослужбовців командного рівня, а також проблемно-евристичний тренінг на основі адаптованих стратагем.

Уміння усвідомлювати/вибудовувати індивідуальну стратегію ВПД – ключова підсумкова мета спеціальної та цільової професійно-психологічної підготовки, оскільки формує стратегіальну готовність військовослужбовців командного рівня до поліваріативного виконання службово-бойових завдань за призначенням.

Мета спеціальної та цільової професійно-психологічної підготовки – формування психологічного компонента стратегіальної готовності військовослужбовців командного рівня до бойової діяльності за призначенням на актуальному етапі ведення війни.

Завдання спеціальної та цільової професійно-психологічної підготовки:

навчити психологічним стратегіям опанування військової майстерності в умовах швидких змін новітніх збройних технологій; сформуванню вміння створювати та реалізовувати індивідуальні та групові стратегії під будь-які поставлені службово-бойові завдання за призначенням.

Проблемно-евристичний тренінг командирських компетенцій військово-професійного стратегування розрахований на формат міжособистісної кооперації і міжгрупової взаємодії, що створює сприятливі передумови для активізації спільних зусиль, спрямованих на створення успішних стратегій

військово-професійної діяльності.

Таким чином, психологічна допомога є механізмом, який через взаємодію процедурних, ментальних і психологічних стратегій уможливлює особисті досягнення військового персоналу в умовах війни. Системно-стратегіальний принцип робить психологічну допомогу механізмом досягнень, а не просто підтримкою. Він забезпечує узгодженість усіх рівнів діяльності військового персоналу, перетворюючи його психічні ресурси на конкретні результати.

Отже, сутність цього принципу полягає в тому, що психологічна допомога як цілісна стратегіальна система через взаємодію процедурних, ментальних і психологічних стратегій робить можливими особисті досягнення військового персоналу у військово-професійній діяльності в умовах війни.